

а) за спеціальністю «Прикладна статистика»:
1) підвищити рівень підготовки за інформаційною компонентою;

2) підвищити оперативність впровадження в навчальний процес нової статистичної методології, спостереження та оцінки.

б) за спеціальністю «Маркетинг»:

1) підвищити рівень підготовки з прогнозування потреб ринку;

2) підвищити рівень підготовки з аналізу споживчих вподобань.

в) за спеціальністю «Банківська справа»:

1) внести зміни в робочі плани відповідних дисциплін щодо посилення підготовки з аналізу ризиків;

2) підвищити рівень підготовки з планування діяльності банківських установ.

Подібні рекомендації повинні розроблятися за усіма компетентностями, середнє значення яких нижче 3 балів. Усі інші компетенції потребують постійної підтримки та вдосконалення.

Таким чином, проведені дослідження дозволяють виокремити такі групи принципів розробки педагогічної моделі формування професійних компетентностей студентів вищого навчального закладу на основі потреб роботодавців [2 – 5]:

- ✦ принципи, що визначають результативно-цільову спрямованість освіти: соціального партнерства; орієнтації на компетентності як результат професійної освіти; варіативно-особової спрямованості професійної освіти;
- ✦ принципи, що характеризують особливості відбору і структуризації змісту професійної освіти: структурно-функціональної відповідності технології професійній діяльності; комплексного підходу у формуванні компетентностей;

науковості та практикоорієнтованості; міждисциплінарності і інтеграції;

- ✦ принципи реалізації моделі й досягнення планованих результатів освіти: адекватності; взаємообумовленості ресурсного забезпечення освітніх програм. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхіна М., Кравченко Н. Формування потенціалу вітчизняної вищої школи: еволюційний аспект // Матеріали інтернет-конференції Тернопільського інституту АПВ НААН 9 – 10 грудня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://confiapv.at.ua/publ/konf_9_10_grudnja_2010_r/

2. Кочнева Е. Н. Формирование профессиональных компетенций студентов педагогического колледжа на основе потребностей работодателей [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Кочнева Елена Николаевна; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский государственный педагогический университет» – Челябинск, 2012. – 25 с.

3. Использование социологических методов исследования в планировании и управлении учебно-воспитательным процессом : методические рекомендации / Институт профессионального образования и исследования рынка труда [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cirthmao.ru>

4. Марков Д. В. Прогнозирование потребности региона в кадрах с профессиональным образованием [Текст]: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Марков Дмитрий Владимирович. – Иркутск, 2009. – 226 с.

5. Садовничий В., Кружалин В., Артюшина И. Как посчитать качество образования? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // <http://education.fattah-travel.kz/index.html?id=95>

УДК 316.342.6 (477)

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇХ СИСТЕМАТИЗАЦІЯ

ГОНЧАРОВА С. Ю.

кандидат економічних наук

РАДУШКО Ю. П.

аспірантка

Харків

Серед безлічі проблем України, пов'язаних з кризовим станом економіки, звертає на себе увагу низький рівень життя населення. Він торкається практично всіх сфер життєдіяльності суспільства та породжує, у свою чергу, такі проблеми, як зниження народжуваності, підвищення рівня смертності, зростання злочинності тощо.

Вивчення рівня життя населення України та його динаміки – важлива складова комплексного аналізу соціально-економічного положення країни, який проводиться з метою розробки адекватних заходів соціальної політики держави. Рівень життя як соціально-економічне явище в сучасному суспільстві має безліч аспектів. Якщо раніше він характеризувався невеликою кількістю індикаторів, головною з яких був показник доходів, то зараз дана категорія включає характеристики не тільки окремого домогосподарства або суспільного прошарку, але й усього соціуму в цілому.

Головною метою економічного розвитку країни та діяльності державних органів влади є створення умов для найбільш повного задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей. Рівень задоволення цих потреб прийнято вважати характеристикою рівня життя населення.

Мета даного дослідження полягає в систематизації показників, які застосовуються для аналізу рівня життя населення країни.

Дослідженням теоретико-методологічних аспектів рівня життя займалися такі видатні вчені: А. І. Абалкін, В. С. Жеребін, І. І. Єлісеєва, В. Ф. Майер, В. О. Мандибура, М. Г. Назаров, Н. М. Римашевська та інші.

Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів рівня життя населення в Україні здійснили: А. В. Базиліук, Д. П. Богиня, О. М. Шладун, С. І. Пирожков, Л. М. Черенько, В. І. Шишкін та інші.

Практика застосування статистичних методів і моделей для вивчення соціально-економічних явищ та процесів, у тому числі рівня життя населення, знайшла відображення в наукових розробках Е. В. Галицької, І. В. Калачової, Е. М. Лібанової, Р. М. Моторина, О. І. Черняка, В. Г. Швеця та інших.

Однак, незважаючи на численні розробки, питання оцінки рівня та якості життя, аналізу кількісних та якісних змін у рівні та якості життя є досить складними: залишаються дискусійними та невирішеними питання методичного характеру щодо розрахунку окремих індикаторів та конструювання узагальнюючого показника рівня та якості життя населення. Більш того, оцінювання рівня та якості життя населення вимагає постійного вдосконалення шляхом постійного моніторингу, застосування нових методів дослідження, особливо в регіональному розрізі, з метою виявлення і усунення диспропорцій рівня життя населення східних регіонів України.

Під рівнем життя населення у науковій літературі розуміється соціально-економічне поняття, а також поєднання матеріального, соціального та духовного рівня благополуччя населення, яке диктується сучасними вимогами щодо розвитку людства [2].

Всебічний аналіз цього поняття зумовлює оцінку матеріальних, культурно-побутових і соціальних умов життя різних груп населення і кожного їх члена. Таким чином, для вивчення рівня життя населення потребує використання системи взаємозв'язаних соціально-економічних показників.

Уявлення про рівень життя перш за все дає аналіз потреб, задоволення яких необхідне для життєдіяльності. Найважливіші серед них (перша група) – одяг, взуття та інші предмети та складові. Другу групу потреб створюють духовні (інтелектуальні) умови життя і, нарешті, третю – соціальні потреби, що задовольняються в процесі суспільної діяльності. Усі три групи потреб породжено не тільки природними, але й історичними умовами життя.

Рівень життя є достатньо складною і багатогранною категорією. Не дивлячись на те, що багато елементів життєвого рівня взаємозв'язані між собою, вони мають значні особливості, специфіку і для їх комплексної характеристики потрібне використання відповідної системи специфічних показників. Через відсутність раціонального способу об'єднання різнорідних показників такої системи в єдиний показник у вітчизняній і міжнародній практиці визнана неможливість викорис-

тання одного показника, що всесторонньо характеризує рівень життя.

Існує думка, що рівень життя відображає стан економіки. Економістів, зокрема тих, хто спеціалізується на економіко-математичному моделюванні рівня життя, насамперед цікавить та грань потреб, формування і задоволення якої залежить від виробництва. Тому в економічній літературі найбільш поширено уявлення про рівень життя як про кількість споживаних матеріальних, культурно-побутових і соціальних благ і ступеня задоволення потреб у них на досягнутій стадії розвитку продуктивних сил.

Слід зазначити, що шляхи і методи підвищення рівня життя людей в різні періоди розвитку країни неоднакові, перш за все, через змінні економічні можливості. Якщо в перші роки існування радянської влади вони дозволяли лише частково регулювати матеріальне положення шляхом перерозподілу благ на користь робочого класу, то в роки довоєнних років зростання рівня життя було пов'язане з плановими заходами, спрямованими на ліквідацію безробіття, збільшення фонду заробітної плати, доходів населення і виробництва товарів народного споживання. Відновлення економічного потенціалу країни в післявоєнні роки і його подальше зростання дозволили спочатку здійснити заходи щодо підвищення рівня життя всього населення (шляхом, наприклад, неодноразових знижень роздрібних цін), а потім перейти до диференційованого зростання добробуту.

Так, рівень життя можна розглядати в трьох аспектах: 1 – стосовно всього населення; 2 – за його соціальними групами; 3 – відносно сімей з різною величиною доходу. Останні дві категорії є особливо важливими для характеристики ступеня розшарування населення за майновим станом. Вони активно вивчаються, оскільки зближення добробуту різних груп населення і скорочення диференціації доходів сімей є пріоритетними цілями соціальної політики розвинених країн.

Різноманітність поняття «рівень життя» обумовлена різноманітністю показників. Ці показники можуть характеризувати окремі елементи рівня життя або всю сукупність. Відповідні показники містять у собі:

- 1) здоров'я:
 - ✦ можливість вести здоровий спосіб життя на всіх ступенях життєвого циклу;
 - ✦ вплив порушення здоров'я на окремих осіб;
- 2) індивідуальний розвиток шляхом навчання:
 - ✦ засвоєння дітьми основних знань і навичок, а також цінностей, необхідних для їхнього індивідуального розвитку й успішної діяльності як члена суспільства;
 - ✦ можливість продовження самоосвіти й уміння використовувати ці уміння;
 - ✦ використання і розвиток індивідуумами своїх знань, навичок і мобільності, що вимагаються для реалізації їхнього економічного потенціалу і при бажанні дають можливість для їхньої інтеграції з економічним процесом;

- ✦ збереження і розвиток культурного розвитку індивідуумом для того, щоб зробити свій внесок у благополуччя членів різних соціальних груп;
 - 3) зайнятість і якість трудового життя:
 - ✦ наявність вигідної роботи для тих, хто прагне неї одержати;
 - ✦ характер трудової діяльності;
 - ✦ задоволеність індивідуума своїм трудовим життям;
 - 4) час і дозвілля:
 - ✦ можливість вибору свого часопровадження;
 - 5) можливість придбання товарів і користування послугами:
 - ✦ особиста можливість придбання товарів і користування послугами;
 - ✦ кількість людей, що випробують матеріальні позбавлення;
 - ✦ ступінь рівності в розподілі товарів і послуг;
 - ✦ якість, можливості вибору і доступність товарів і послуг, вироблених у частці і суспільних секторах;
 - ✦ захист індивідуумів і їхніх родин при виникненні економічних труднощів;
 - 6) особиста безпека і правові органи:
 - ✦ насильство, переслідування, і занепокоєння, заподіяні індивідуумові;
 - ✦ справедливість і гуманність правових органів;
 - ✦ ступінь довіри індивідуумом правовим органам;
 - 7) соціальні можливості і соціальна активність.
- Тому, на думку авторів, доцільним є угруповання показників, що характеризують рівень і якість життя населення. Це групування знайшло відображення на *рис. 1*.

Через неможливість характеристики життєвого рівня за допомогою будь-якого одного показника оцінювати й досліджувати цю категорію можливо лише за використанням системи статистичних показників.

Статистичні показники життєвого рівня розраховуються, як правило, на одного середньостатистичного мешканця. Але, враховуючи сучасний підхід до населення країни як до сукупності сімей чи домогосподарств, безпосередньо в яких і формується добробут, здійснюється дослідження рівня життя за відношенням до всього населення, до сімей, домогосподарств (особливо з різною величиною доходу), до окремих соціальних груп.

Отже, підвищення рівня життя населення є головною метою будь-якого прогресивного суспільства. Держава зобов'язана створювати сприятливі умови для довгого, безпечного, здорового і благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання і соціальну стабільність суспільства.

Прогнозування рівня життя і соціальний захист населення є важливою функцією держави. Ринок сам по собі не може регулювати цю сферу, тому обов'язок регулювання в цій сфері покладається на державу. Непродумана політика держави в цій сфері може призвести до зростання соціальної напруженості.

Фінансування даної сфери в Україні явно недостатньо. Для вирішення цієї проблеми необхідний переведення тіньової економіки в легальне становище, у тому числі і за рахунок зниження податкового тягаря. Необхідне оздоровлення економіки, підвищення рівня реальної заробітної плати, яка повинна виявитися стимулом зростання продуктивності праці, економічної актив-

Рис. 1. Показники, що характеризують рівень і якість життя населення

ності населення. Це, з одного боку, приведе до зростання податкових відрахувань і, отже, збільшення прибуткової частини бюджету. А з іншого боку, – до зниження частки громадян, що реально потребують допомоги держави. При обмеженості фінансових ресурсів необхідно перейти від принципу соціальної допомоги всім громадянам до адресної допомоги тим, хто її дійсно потребує. Статистичні дані свідчать про те, що, по-перше, відбувається постійне збільшення частки споживчих витрат у структурі використання грошових доходів населення; по-друге, впродовж усього даного періоду стабільно збільшується ощадний потенціал населення. Разом з тим виявляються і певні диспропорції в його розподілі, а також сильна поляризація населення за рівнем матеріальної забезпеченості. Тому політика в сфері соціального

захисту населення має бути більш грамотною, що сприятиме підвищенню рівня життя громадян, забезпеченню гідного життя пенсіонерів, сиріт, інвалідів, соціально незахищених верств населення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітер В. До проблеми моніторингових оцінювань рівня життя населення України / В. Вітер // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 7. – С. 27 – 35.

2. Гордей О. Система чинників і фінансові показники вимірювання рівня життя населення / О. Гордей // Економіка. – 2009. – № 10. – С. 222 – 225.

3. Статистика : Підручник / А. В. Головач, А. М. Єріна, О. В. Козирев та ін. ; за ред. А. В. Головача, А. М. Єріної, О. В. Козирєва. – К. : Вища школа, 1993. – 623 с.

УДК 330.117 : 331.215.1

ДЕРЖАВА ЯК ДЖЕРЕЛО АСОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК У МАТЕРІАЛЬНОМУ СТИМУЛЮВАННІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ОВСІЄНКО О. В.

кандидат економічних наук

ЧУПРИНА О. О.

кандидат економічних наук

Харків

Державі Україна проголошена соціальною державою, у якій людина є найвищою цінністю [1, ст. 1]. Проте де-факто ефективність соціальної діяльності держави у нашій країні вкрай низька: вона не рятує від майнового розшарування, розповсюдження спадкової бідності, бідності працюючого населення. Так, за даними Укрстату в грудні 2011 р., заробітну плату нижче мінімальної отримували 5,6% працюючих [2, с. 1], сума невиплаченої заробітної плати за рахунок бюджетних коштів станом на 01.03.2012 р. складає 2,6 млн грн [3, с. 16], на державні підприємства припадає 33,6% загальної заборгованості з виплати зарплати [3, с. 15]. Зарплата працюючих у бюджетній сфері систематично нижче, ніж в середньому по країні [2, с. 2 – 3]. Мають місце значні недоліки у встановленні соціальних гарантій у сфері праці [4, с. 185]. Усе це дає підстави стверджувати, що держава не тільки не підтримує абсолютну рівність у правах для різних суспільних класів (класична ознака соціальної держави), а й виступає безпосереднім джерелом асоціальних практик, особливо у сфері матеріального стимулювання трудової діяльності.

У багатьох вітчизняних дослідженнях, а також у програмних документах наголошується на тому, що стрижнем соціально-економічної модернізації, що здійснюється в Україні, має стати перехід від економічної моделі з дешевою робочою силою до моделі з дорогою робочою силою (Е. Лібанова [5, с. 257], Л. Лісогор [6, с. 137 – 138], В. Мандибура [7], О. Пищуліна [8, с. 51], Л. Шевченко [9, с. 99] та інші). Саме вади в матеріальному

стимулюванні, на думку багатьох учених, стають причиною демотивації працюючих, низького рівня продуктивності, неможливості повноцінно відтворити свої трудові здібності. Вагомий внесок у ці процеси вносить і держава [6, с. 136; 8, с. 27 – 28; 9, с. 208; 10, с. 45, 56 – 57; 12, с. 313 – 315; 13, с. 28 – 30]. Водночас питання про те, що саме слід вважати причинами асоціальної діяльності держави у сфері матеріального стимулювання, залишаються недостатньо дослідженими.

Метою статті є виявлення і розкриття чинників, які зумовлюють розповсюдження асоціальних практик з боку держави у матеріальному стимулюванні трудової діяльності, та обґрунтування напрямів їх подолання.

Аналіз особливостей матеріального стимулювання трудової діяльності у вітчизняній економіці дозволяє виділити принаймні два основні прояви асоціальної діяльності держави у цій сфері.

По-перше, держава генерує асоціальні практики, здійснюючи загальне регулювання оплати праці. До них можна віднести:

- ✦ недосконалість методики обчислення прожиткового мінімуму – використання громіздкого та застарілого набору споживчих товарів, який не може забезпечити повноцінний людський розвиток [4, с. 185; 10 с. 57; 11]. До того ж натуральний склад прожиткового мінімуму має переглядатися не рідше одного разу на п'ять років [14, ст. 3], тоді як останній раз це було здійснено у 2000 р. [15]. До 2009 р. прожитковий мінімум для працездатних осіб взагалі перевищував мінімальну заробітну плату [12, с. 313]. Усе це унеможливає встановлення нормального рівня мінімальної зарплати, розмір якої прив'язується до прожиткового мінімуму працездатних осіб, зумовлює штучне заниження заробітної плати, недооцінку трудової послуги;